

Asia Tekijänoikeus työsuhteessa

Hakija A

Annettu 9.6.2009

Tiivistelmä *Opas oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Tekijänoikeusneuvosto ei ottanut kantaa näyttökysymykseen siitä, missä laajuudessa ja kenelle tekijänoikeuksia oli työsuhteessa siirtynyt.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa oppaan tekijänoikeuksista.

Hakija kertoo työskennelleensä työsuhteessa ajalla 1.1.2002 - 3.8.2008 Opetustarvike Oy:n palveluksessa koulutussuunnittelijan vakanssilla. Opetustarvike Oy:n omistavat Liikenneturvallisuuden edistämissäätiö s.r. (90 %) ja Suomen Autokoululiitto r.y. (10 %). Yhtiö tuottaa kuljettajakoulutuksessa tarvittavaa materiaalia. Liikenneturvallisuuden edistämissäätiö omistaa myös 100 % EcoDriving Center Oy:n osakkeista.

Hakijan työskennellessä Opetustarvike Oy:ssä Liikenneturvallisuuden edistämissäätiöllä sen paremmin kuin EcoDriving Center Oy:lläkään ei ollut omaa palkattua henkilökuntaa.

Hakija teki oman toimen ohella ilman eri korvausta paitsi Liikenneturvallisuuden edistämissäätiölle myös ennen kaikkea Eco Driving Center Oy:lle kuuluvia töitä. Hakijan työtehtäviin kuului muun muassa opetus- ja oppimateriaalin suunnittelu autokoulualan sekä kuljettajien jatkokoulutuksen tarpeisiin. Tämä käsitti kirjojen ja oppaiden itsenäisen tuottamisen alusta loppuun (sisällön suunnittelu, toteutus ja kirjoittaminen).

Yksi näistä hakijan itsenäisesti tekemistä teoksista on "*TALOUEDELLINEN AJAMINEN- Opas ajattelevalle autoilijalle*". Sen kustantajaksi on nimetty EcoDriving Center Oy, joka ei ollut hakijan työnantaja. Opetustarvike Oy:n kanssa laadittu työsopimus ei sisältänyt mainintaa oikeuksista työn tuloksena syntyviin tuotteisiin.

Hakija toteaa, että teokseen painetulla maininnalla tekijänoikeuksista ei ole mitään laillista perustetta. EcoDriving Center Oy jatkaa edelleen teoksen myyntiä omaan lukuunsa.

Hakija on liittännyt oppaan lausuntopyyntöönsä.

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

1. Millaiset oikeudet hakijalla on kyseessä olevaan teokseen ja onko EcoDriving Center Oy oikeutettu myymään teosta ilman hakijan suostumusta?
2. Onko EcoDriving Center Oy oikeutettu myymään teosta ilman tekijälle maksettavaa korvausta?
3. Miten hakijan tulisi menetellä asian suhteen?

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on pyytänyt vastineen EcoDriving Center Oy:ltä.

EcoDriving Center Oy toteaa, että tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa näyttökysymyksiin tai tulkita tehtyjä sopimuksia. Se, kenelle tai keille tekijänoikeudet työsuhteessa kuuluvat, on näyttökysymys osapuolten kesken. Vakiintuneen tulkinnan mukaisesti tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, jolloin oikeudet teoksen muuhun käyttöön jäävät tekijälle. Tämä riippuu viime kädessä yksittäistapausta koskevan näytön arvioinnista, eikä tekijänoikeusneuvosto voi tutkia asiaa siltä osin.

Mikäli tekijänoikeusneuvosto tutkii hakijan lausuntopyynnön ja antaa lausunnon hakijan esittämien seikkojen pohjalta, EcoDriving Center Oy haluaa kohteliaimmin esittää seuraavan vastineensa.

Opetustarvike Oy:n toiminta

Opetustarvike Oy:n toimialana on yhtiöjärjestyksen mukaan mm. opetusmenetelmien, palveluiden ja välineiden tuotekehittäminen ja markkinointi sekä näiden edelleenmyynti ja vuokraus. Yhtiö harjoittaa autokouluyritysten johtamisen, taloushallinnon, markkinoinnin ja tuotannon osa-alueista vastaavien henkilöiden koulutusta ja konsultointia sekä muuta konsulttipalvelua alalla työskenteleville henkilöille ja alan yrityksille. Yhtiö tuo maahan ja vie maasta, valmistaa, myy ja vuokraa opetusmateriaalia, opetusvälineitä, atk-ohjelmia sekä kaikenlaisia laitteita ja ajoneuvoja.

Opetustarvike Oy:n kanssa toimivat kiinteässä yhteistyössä EcoDriving Center Oy, Suomen Autokoululiitto ry sekä Liikenneturvallisuuden

edistämissäätö, joiden ylimmässä johdossa toimivat myös samat henkilöt. Lausuntopyyntöä ilmenevät em. organisaatioiden keskinäiset omistussuhteet. Työsuhteen sisällön ja käytännön työtehtävien perusteella on selvää, että hakija on muiden Opetustarvike Oy:öön työsuhteessa olevien henkilöiden tavoin mieltänyt ja tiennyt, että materiaalien tuottaminen tapahtuu kaikkien neljän organisaation hyväksi.

Hakijan työtehtävät Opetustarvike Oy:ssä

Hakijan työsopimuksen mukaan hänen työtehtävänsä määräytyvät Autokoululiiton Koulutus- ja suunnitteluyksikön tehtävämääritysten mukaan. Se, että työsopimuksessa viitataan Autokoululiiton tehtävämäärityksiin, tuo osaltaan selvästi esiin hakijan tietoisuuden työsuhteen luonteesta ja yllä mainittujen organisaatioiden kiinteästä yhteistyöstä. EcoDriving Center Oy on liittännyt vastineeseensa otteita kyseisistä tehtävämäärityksistä. Hakijan väite, että EcoDriving Center Oy:lle tehty työ olisi jollakin tavalla hänen tuolloiseen toimeensa liittämätöntä, ei voi pitää paikkansa, koska hänen työsopimuksensa mukainen tehtäväkuvaus nimenomaisesti määrittelee hänelle työtehtäviä myös EcoDriving Center Oy:n lukuun.

EcoDriving Center Oy:n vastine kysymykseen 1.

Hakija toteaa lausuntopyyntössään tehneensä oman toimensa ohella ilman eri korvausta paitsi Liikenneturvallisuuden edistämissäätölle myös ennen kaikkea EcoDriving Center Oy:lle kuuluvia töitä. Vastineenantajan käsityksen mukaan väite on paikkansa pitämätön. Hakijan toimeen on nimenomaisesti kuulunut myös oppaan laatimiseen osallistuminen.

Väite siitä, että hakija olisi omalla vapaa-ajallaan ilman liityntää tuolloiseen työsuhteeseensa laatinut oppaan, on epäuskottava. Hakijan työtehtävänä on nimenomaisesti ollut suunnitella ja tuottaa opetusmateriaalia autokouluille ja oppimateriaalia koulujen asiakkaille, niin Opetustarvike Oy:lle, Autokoululiitolle kuin EcoDriving Center Oy:llekin. Tämä ilmenee mm. hänen nimikkeestään, työsopimuksestaan, faktisesti suoritetuista työtehtävistä sekä hänen omasta työkuvaansa koskevasta selostuksestaan.

Asiassa on huomioitava myös se, että opas ei ole hakijan alkuperäisteos vaan hän on tehnyt päivitetyn version aiemmin julkaistusta EcoDriving Center Oy:n kustantamasta teoksesta "*Taloudellisen ajamisen opas*". EcoDriving Center Oy:lla on oikeudet kyseiseen alkuperäisteokseen. Hakijan toimittama opas pohjautuu em. alkuperäisteokseen, ja monin osin on kyseenalaista, onko hakijan panos lainkaan omaperäisellä tavalla johtanut tekijänoikeuden suojaamaan muunnelmaan vai onko vain kysymys hankittuun tekijänoikeuteen perustuvasta oikeudesta päivittää alkuperäisteosta ilman, että päivitystyö olisi johtanut uuteen tekijänoikeussuojaa saavaan teokseen. Oppaaseen sisältyvät valokuvat ja

piirroksat ym. eivät ole hakijan aikaansaannosta. Kuvien tekijänoikeudet ovat kolmansilla.

Tekijänoikeuslakiin ei sisälly yleisiä säännöksiä työsuhteessa luoduista teoksista lukuun ottamatta tietokoneohjelmia ja niihin välittömästi liittyviä teoksia sekä tietokantoja.

Hakijan oikeuksien osalta EcoDriving Center Oy toteaa aikaisempaan tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöön nojautuen, että yleensä tekijänoikeuksien on katsottu siirtyvän työnantajalle normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, jolloin oikeudet teoksen muuhun käyttöön jäävät tekijälle. Työnantajan oikeuden perusteena on oikeus käyttää teosta työnantajan normaalissa toiminnassa. Lähtökohtaisesti käyttöoikeus on asian luonteesta johtuen yksinomainen. Työntekijä ei voi myöntää muille rinnakkaista käyttöoikeutta tai itse käyttää tekijänoikeutta tavalla, joka johtaisi ristiriitaan työsopimuksen velvoitteiden kuten lojaalisuus- ja kilpailukieltovelvoitteen kanssa. Työntekijälle jäävien tekijänoikeuden elementtien hyväksikäyttö on alistainen työsuhteesta johtuviin velvoitteisiin nähden.

Hakija ei siten voi hyödyntää opasta Opetustarvike Oy:n tai EcoDriving Center Oy:n toiminnan kanssa kilpaileviin tarkoituksiin. Hakija ei voi itse hyödyntää opasta myös siitä syystä, että teoksen tekijänoikeuden hyödyntäminen on riippuvaista alkuperäisteoksen tekijänoikeudesta. Alkuperäisteoksen tekijänoikeus on EcoDriving Center Oy:lla, joka ei ole luovuttanut hakijalle mitään muita oikeuksia alkuperäisteokseen kuin muunteluoikeuden päivitetyn oppaan laatimiseksi EcoDriving Center Oy:n hyödynnettäväksi. Hakijan oikeuksien kannalta merkityksellistä on lisäksi se, että hän ei ole oppaan ainoa tekijä.

EcoDriving Center Oy:n oikeus jaella opasta perustuu siihen, että taloudelliset tekijänoikeudet ovat siirtyneet työnantajalle eli Opetustarvike Oy:lle tämän normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, johon kuuluu Opetustarvike Oy:n toimiala ja toiminta huomioiden muun muassa kirjojen ja oppaiden tuottaminen, markkinointi ja myynti konsernitasolla mukaan lukien EcoDriving Center Oy:n toiminta. EcoDriving Center Oy ei siten tarvitse hakijan suostumusta oppaan myymiseen. Se, kuinka laajat oikeudet Opetustarvike Oy:n normaali toiminta on edellyttänyt siirtyvän hakijalta, on näyttökysymys.

Se, että hakijan työsopimuksessa ei ole mainittu tekijänoikeuksien siirtymisestä tai siirtymisen laajuutta, ei merkitse sitä, ettei Opetustarvike Oy olisi saanut hyväkseen niitä oikeuksia, joiden hyödyntämisestä hakijan lausuntopyynnössä on kysymys. Kuten tekijänoikeuden siirtyminen yleensäkin muuttamis- ja edelleenluovutusosoikeuden luovutus ei edellytä kirjallista tai muuta määrämuotoa. Asia jää tällöin osapuolten tarkoitusta ja sopimuksen sisältöä koskevan todistelun varaan, jonka osalta

tekijänoikeusneuvosto ei vastineen antajan näkemyksen mukaan voi tehdä johtopäätöksiä.

Hakijan oikeuksien luovutuksesta on sovittu konkludenttisesti eli hiljaisesti, koska mm. työsopimuksesta, työnantajan toimialasta ja hakijan selostuksesta hänen työkuvaansa liittyen ilmenee selkeästi, että työsuhteen osapuolet ovat tahtoneet ja tarkoittaneet oppaan oikeuksien siirtyvän työnantajalle. Työnantajalle tämän normaalia toimintaa varten siirtyneet oikeudet ovat olleet osa työntekijän vastasuoritusta työsopimussuhteessa.

EcoDriving Center Oy:n vastine kysymykseen 2.

Opas on valmistunut ja sen jakelu on aloitettu hakijan työsuhteen kestäessä, ja hän on saanut työsopimuksen mukaisen palkan teoksen valmistamisen ajalta, joten mitään perustetta lisäkorvauksille hakijalle oppaan myynnistä ei ole olemassa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. TekijäL 1 § sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Tekijänoikeuden kohteena voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset ja selittävät kirjalliset ja suulliset esitykset.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn

rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisistä oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuun tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeuden luovutus

Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat lain 27 - 29 §:ssä. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten (TekijäL 3 § 3 mom.).

TekijäL 27 §:n 2 momentin mukaan teoksen kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus.

TekijäL 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämistä.

Tekijänoikeuslakiin ei sisälly yleisiä säännöksiä työ- tai virkasuhteessa luoduista teoksista lukuun ottamatta tietokoneohjelmia ja niihin välittömästi liittyviä teoksia sekä tietokantoja, jotka ovat tekijänoikeuden kohteena.

Kuten todettu, tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Teoksen luonut työntekijä ja työnantaja voivat sopia tekijänoikeuden luovutuksesta esimerkiksi nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella. On myös mahdollista, että oikeuksien luovutuksesta katsotaan sovitun konkludenttisesti eli hiljaisesti, vaikka nimenomaista sopimusta ei olisikaan tehty, jos muutoin voidaan päätellä, että työ- tai virkasuhteen osapuolet ovat tahtoneet tai tarkoittaneet teoksen oikeuksien siirtyvän työnantajalle. Työnantajalle työ- tai virkasuhteessa siirtyvä oikeus on osa työntekijän vastasuoritusta työsopimussuhteessa. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle tämän normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa. Tekijän moraaliset oikeudet jäävät pääsääntöisesti tekijälle.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut tekijänoikeudesta työsuhteessa lausunnossaan TN 2008:9. Lausunnon mukaan se, kenelle tai keille tekijänoikeudet työsuhteessa kuuluvat on viime kädessä näyttökysymys osapuolten kesken. Missä laajuudessa käyttöoikeudet ovat siirtyneet, ratkeaa työsuhteen ehtojen perusteella. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, jolloin oikeudet teoksen muuhun käyttöön jäävät tekijälle. Tämä riippuu kuitenkin viime kädessä alan tapaa koskevan näytön arvioinnista. Tekijänoikeusneuvosto ei tutkinut asiaa tältä osin.

Tekijänoikeutta työsuhteessa on käsitelty myös lausunnoissa TN 2009:1, TN 2004:15, TN 2002:17, TN 1994:11 ja TN 1992:1.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen tekijänoikeudella suojattu, lausuntopyynnössä tarkoitettun aineiston on ylitettävä teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Aineiston on oltava henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Teoskynnyksen katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päättänyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että *"TALOUELLINEN AJAMINEN - Opas ajattelevalle autoilijalle"* -opasta on pidettävä Tekijäl 1 §:ssä tarkoitettuna kirjallisena teoksena.

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

1. *Millaiset oikeudet hakijalla on kyseessä olevaan teokseen ja onko EcoDriving Center Oy oikeutettu myymään teosta ilman hakijan suostumusta?*
2. *Onko EcoDriving Center Oy oikeutettu myymään teosta ilman tekijälle maksettavaa korvausta?*
3. *Miten hakijan tulisi menetellä asian suhteen?*

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että myös työsuhteessa luodun teoksen tekijänoikeudet syntyvät teoksen luoneelle tekijälle. Tekijän taloudellisten oikeuksien luovutuksesta voidaan sopia vapaasti. Se, missä laajuudessa ja kenelle oikeuksia on siirtynyt, ratkeaa työsuhteen ehtojen perusteella. Jos työntekijän teosta on käytetty laajemmin kuin työsuhteessa on sovittu tai voidaan näyttää osapuolten kesken tarkoitettun, kysymyksessä on teoksen käyttö, johon olisi tarvittu tekijältä uusi nimenomainen suostumus.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen toimivaltaan kuuluu ainoastaan lausuntojen antaminen tekijänoikeuslain soveltamista koskevista

kysymyksistä. Hakijan kysymyksiin vastaaminen edellyttäisi sen selvittämistä, mitä hakijan ja työnantajan välillä on työtehtävistä tai muuten sovittu.

Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin, koska vastaaminen edellyttäisi todistelua vaativien näyttökysymysten ratkaisemista.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Marianne Leskinen, Maria E. Rehbinder, Risto Ryti, Katariina Sorvari, Riikka Tähtivuori, Markku Uotila, Martti Virtanen ja Ahti Vääntinen.